



نشرکتاب



سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

- سرشناسه : موحد، محمد علی، ۱۳۰۳ -
- عنوان و نام پدیدآور : قصه قصه‌ها، کهن‌ترین روایت از ماجرای شمس و مولانا / محمد علی موحد.
- مشخصات نشر : تهران: نشر کارنامه، ۱۳۸۶.
- مشخصات ظاهری : ۳۰۸ ص. ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
- فروست : کارنامه عرفان و ادب فارسی؛ ۱
- شابک : ISBN 978-964-431-072-0
- وضعیت فهرست‌نویسی : فیبا
- یادداشت : بخش‌هایی از این کتاب از ابتدائنامه، ریاب‌نامه و انتهائنامه سلطان ولد اخذ شده است.
- یادداشت : نمایه
- موضوع : شمس تبریزی، محمد بن علی، ۵۸۲-۶۴۵ ق—تأثیر—مولوی، جلال‌الدین محمد بن محمد، ۶۰۴-۶۷۲ ق.
- موضوع : سلطان ولد، محمد بن محمد، ۶۲۳-۷۱۲ ق—نقد و تفسیر.
- موضوع : مولوی، جلال‌الدین محمد بن محمد، ۶۰۴-۶۷۲ ق.
- موضوع : شعر فارسی—قرن ۷ ق.
- رده‌بندی کنگره : ۶ ق ۷۷ م / PIR ۵۳۰۵
- رده‌بندی دیویی : ۸ فا ۱/۳۱
- شماره کتاب‌شناسی ملی : ۱۱۲۴۹۳۲



کارنامهٔ عرفان و ادب فارسی



کتاب‌هایی در بزرگداشت
مولانا



به یاد محمد زهرایی

• ۱۳۹۲-۱۳۲۸ •

بنیان‌گذار نشر کارنامه



United Nations
Educational, Scientific and
Cultural Organization

The International
Year of Rumi
2007







کهن‌ترین روایت از
ماجرای شمس و مولانا



محمد علی موحد

تهران، ۱۴۰۱



محمد علی موحد

کهن‌ترین روایت از ماجرای شمس و مولانا



آماده‌سازی کارگاه نشرکارنامه

واحد ویرایش مهرداد خاکزاد، مجید رنجبر، مناسیف و سمیه مشر
حروف‌چینی و صفحه‌آرایی زهره جعفرپور، شهلا شمس و عادل قشقایی

واحد گرافیک 12 استودیو دوازده و دوازده

عسل کاوسی

طرح روی جلد حسن کریم‌زاده

ناظر چاپ محسن حقیقی

لینوگرافی فرایند گویا

چاپ ایپانه

صحافی علی

چاپ اول، ۱۳۸۶

چاپ ششم، ۱۴۰۱ ۱۱۰۰ نسخه

همه حقوق چاپ و نشر این اثر انحصاراً برای نشرکارنامه محفوظ است.
هرگونه استفاده از کتاب‌آرایی و عناصر آرایشی این کتاب اکیداً ممنوع است. همچنین هر نوع استفاده تجاری از این اثر یا تکثیر آن به هر صورت (چاپ، فتوکپی، کتاب صوتی و الکترونیک و نشر در فضای مجازی)، کلاً و جزئاً، ممنوع است و پیگرد قانونی دارد.

مراکز پخش و فروش:

پخش کارنامه، خیابان شهید باهنر (نیاوران)، شماره ۱۳۵، تلفن: ۰۲۶۱۱۷۹۸۵، ۲۶۱۱۷۹۸۶ و ۲۶۱۱۷۹۸۱ و ۰۹۱۲۶۴۳۹۱۵۱

فروشگاه بزرگ شهرکتاب نیاوران با همکاری نشرکارنامه، خیابان شهید باهنر (نیاوران)، شماره ۱۳۷

تلفن: ۲۲۲۸۵۹۶۹ • فکس: ۲۲۸۰۸۱۹۲

نشرکارنامه: خیابان کریم‌خان زند، تقاطع میرزای شیرازی، شماره ۱۱۱، واحد یک، تهران: ۱۵۹۷۹۸۵۷۳۱، تلفن: ۸۸۹۰۴۰۸۳



فهرست

پیش‌گفتار	۱۱
مقدمه	۱۵
سلطان‌ولد فرزند مولانا	۱۷
تقلید او از پدر در سرودن مثنوی	۱۸
آغاز نظم ابتدائیه	۲۰
طرح کلی کتاب	۲۲
از عالم عاشقی تا عالم معشوقی	۲۳
صلاح‌الدین زرکوب و چلبی حسام‌الدین	۲۶
سلطان‌العلماء و مهاجرت او از بلخ	۲۸
سید برهان‌الدین ترمذی	۳۱
کریم‌الدین بکتّم	۳۲
معمای کریم‌الدین	۳۵
ولی مشهور و ولی مستور	۳۶

۳۸	مستوران حق
۴۰	نسبت ماه و افتاب
۴۵	داستان شمس تبریز در رباب نامه
۵۱	اهمیت مباحث تعلیمی ابتدای نامه
۵۳	اقتباس ها از مقالات شمس
۵۶	جوانی های سلطان ولد
۵۹	سلطان ولد در رکاب شمس تبریز
۶۲	فاطمه خاتون همسر سلطان ولد
۶۵	ولد در خلافت صلاح الدین و حسام الدین
۶۷	سلطان ولد برمسند ارشاد
۶۹	برزخ میان رواداری و بی بندوباری
۷۲	لغزشگاه مریدبازی
۷۹	ولد و شعرسرایی به ترکی و یونانی
۸۲	قصه شمس و مولانا در انتهای نامه
۹۵	پانویس ها



۱۰۱	۱ سلطان العلماء بهاء الدین ولد پدر مولانا
۱۱۳	۲ سید برهان الدین محقق ترمذی
۱۲۳	۳ شمس الحق محمد بن ملکداد تبریزی
۱۹۳	۴ صلاح الدین زرکوب
۲۲۹	۵ حسام الدین چلبی
۲۶۳	۶ کریم الدین بکتمر
۲۶۷	۷ سلطان ولد
۲۷۳	واژگان و عبارات
۳۰۳	نمایه



پیش‌گفتار

شگفت قصه‌ای چندان شکوهمند و پرمهابت و رازآلود که اگر اسناد و مدارک واقعیت آن در دست نبود می‌گفتیم افسانه است و محصول تخیل صرف.

قصه مولانا با شمس تبریزی یک چنین چیزی است. مولانا در آستانه چهل سالگی بود که آن پیر مرموز در افق زندگی او پیدا شد و به دم جادویی خود واعظی جاافتاده — اهل منبر و مدرسه — را به مولانایی تبدیل کرد که اینک ولوله در هفت اقلیم جهان افکنده است. اسناد واقعیت این ماجرا مثلی است که سروده‌ها و نوشته‌های خود مولانا — در دیوان و مثنوی و فیه مافیه و مکتوبات — یک ضلع آن، و گفته‌های شمس — در مقالات — ضلع دیگر و گزارش بهاءالدین ولد (مشهور به سلطان ولد) فرزند مولانا ضلع سوم آن است. گزارش سلطان ولد گواهی دست اول نزدیک‌ترین و مطلع‌ترین شاهد آن ماجراست. گزارش به طور پراکنده همراه اطلاعات متفرق دیگر از حالات سلطان العلما (پدر مولانا) و سید برهان‌الدین محقق (اتابک مولانا) و صلاح‌الدین زرکوب و حسام‌الدین

ارموی (خلیفه‌های مولانا) در جاهای مختلف از *ابتدائنامه* (نخستین دفتر از مثنوی‌های سه‌گانه سلطان ولد) آمده است. اجزای گزارش که یک جا جمع شود تقریباً یک دهم مجموع *ابتدائنامه* را تشکیل می‌دهد. هر پژوهشگری که خواهان تحقیق در احوال مولانا باشد باید کار خود را با این گزارش آغاز کند. همچنان که نماز بی الحمد نمی‌شود هیچ کار جدی درباره مولانا بدون دقت و تأمل در زیر و بم گزارش سلطان ولد میسر نیست.

آنچه ما در این دفتر کرده‌ایم ارائه خدمتی به اهل تحقیق است بدین شرح که اولاً اجزای پراکنده گزارش را از جاهای مختلف *ابتدائنامه* گرد آورده و آن را برحسب ترتیب تاریخی مرتب ساخته و سامان داده‌ایم. ثانیاً حاصل تتبعات خود درباره سلطان ولد و شخصیت و آثار وی را در گفتاری که به دنبال این یادداشت می‌آید بر صاحب‌نظران عرضه کرده‌ایم. سلطان ولد علاوه بر *ابتدائنامه* در دو مثنوی دیگر خود — *ریاب‌نامه* و *انتھانامه* — نیز مطالبی درباره شمس و مولانا دارد. ما آن مطالب را هم از آن دو کتاب استخراج کرده و در ضمن گفتار خود آورده‌ایم تا خوانندگان نسخه جامع و کامل همه روایت‌های سلطان ولد را از این داستان شگفت در دسترس داشته باشند. در واژه‌نامه پایان کتاب هم عبارت‌های عربی و کلمه‌های ناآشنا را با ارجاع به شماره صفحات متن معنی کرده‌ایم تا فایده کتاب محصور به اهل تحقیق نباشد و عامه خوانندگان نیز از آن بهره‌مند گردند. مرحوم جلال‌الدین همائی که از پیشگامان مولوی‌پژوهی در عصر ما بود *ابتدائنامه*ی سلطان ولد را به سال ۱۳۱۵ زیر عنوان *ولدنامه* از روی دو نسخه خطی که در دست داشت به چاپ رسانید.

نسخه‌های کهن‌تر دیگری از این کتاب موجود است که تجدید نظر در چاپ آن مرحوم و انتشار متن مصحح متقن‌تری را ایجاب می‌کند لیکن در حال حاضر طالبان آن کتاب را به همان چاپ شادروان همائی که یک بار دیگر هم در سال ۱۳۷۶ تجدید شده است حواله می‌دهیم.